

РОЗВИТОК ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА СУСПІЛЬСТВОМ В УКРАЇНІ: НОВІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ

У статті викладено нові підходи до реформування взаємовідносин між державою та суспільством, основою яких мають бути зміни у відносинах власності та фінансового забезпечення. Доведено необхідність формування структур публічного управління – громадівських рад і мереж соціального бізнесу як основних інструментів запровадження нових механізмів управління на місцевому, регіональному і державному рівнях.

Ключові слова: державне управління, громадянське суспільство, територіальні громади, громадівські ради, власність, мережі соціального бізнесу.

Алексеев В. М. Развитие отношений между государством и обществом в Украине: новые подходы к управлению.

В статье изложены новые подходы к реформированию взаимоотношений между государством и обществом, основой которых должны стать изменения в отношениях собственности и финансового обеспечения. Доказана необходимость формирования структур публичного управления – громадских рад и сетей социального бизнеса как основных инструментов внедрения новых механизмов управления на местном, региональном и государственном уровнях.

Ключевые слова: государственное управление, гражданское общество, территориальные громады, громадские рады, собственность, сети социального бизнеса.

Alekseyev V. M. The Development of Relations Between the State and the Society in Ukraine: New Administration Approaches.

The article deals with new approaches to the reformation of relations between the state and the society. Changes in proprietary relations and financial procurement of community councils development must be the basis for this reformation. The necessity of new structure for public administration formation such as community councils and social business networks as the main instruments of public administration new mechanisms on a local, regional and state level is argued.

Keywords: public administration, civil society, local communities, community councils, property, social business networks.

Постановка проблеми. Органи державного управління соціальною сферою стикаються з численними бюджетними, кадровими і технічними обмеженнями, що не дає можливість уряду ефективно розв'язувати соціальні проблеми. Подолати ці обмеження, на думку вчених, можливо за умов залучення структур бізнесу, потенціал яких має бути спрямований на боротьбу з бідністю та допомогу найбіднішим верствам населення. Науковці наполягають на тому, що розподіл соціальної відповідальності між державою, підприємницькими структурами і населенням є гарантією забезпечення майбутнього української держави. Тому важливо знайти такі рішення та практичні підходи до спільного розв'язання соціальних проблем, які б сприяли узгодженню інтересів суспільства і заклали фундамент розвитку громадянського суспільства [6, с. 211].

Не менш важливими питаннями є визначення загальної стратегії подальшого розвитку суспільства та держави, а також нових методів управління з метою покращення економічного становища в Україні. Ці та інші питання є предметом дискусій на науковому рівні і вимагають відповідної аргументації на користь практичного застосування новацій у сфері взаємовідносин держави та суспільства для забезпечення сталого економічного розвитку в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українські вчені звертають увагу на той факт, що у визначенні загальної стратегії подальшого розвитку України були допущені суттєві прорахунки, пов'язані головним чином із недосконалістю соціальної складової реформ та економічною роллю держави у цьому процесі. Основними причинами виникнення такого становища називають «відсутність системного правового регулювання, правової конкретизації положень про демократичну соціально-правову державу, забезпечення державою не лише внутрішнього порядку і зовнішньої безпеки, а й відповідальності за добробут громадян» [9, с. 5].

Моніторинг суспільної думки показав, що, відповідаючи на запитання про міру участі української держави в управлінні економікою, близько 7 % осіб поділяють ліберальні погляди,

наполягаючи на необхідності мінімізувати її участь та покласти сподівання на ринок як найкращий механізм регулювання економіки. При цьому кількість носіїв ліберальних поглядів зростає: у 2002 р. таких поглядів дотримувалися 6,5 % осіб, 2004 р. – 6,1 %, 2005 р. – 5,7 %, 2006 р. – 4,7 %, 2008 р. – 6,6 %, 2010 р. – 5,3 %. Майже половина громадян (49,0 %), які брали участь в опитуванні, вважає, що потрібно поєднувати державне управління і ринкові методи (у 2002 р. – 46,1 %, 2004 р. – 45,5 %, 2005 р. – 46,2 %, 2006 р. – 49,5 %, 2008 р. – 49,9 %, 2010 р. – 48,4 %). Близько третини респондентів є прихильниками повернення до планової економіки на засадах державного обліку і контролю (2002 р. – 29,3 %, 2004 р. – 31,6 %, 2005 р. – 29,3 %, 2006 р. – 29,6 %, 2008 р. – 28,8 %, 2010 р. – 31,6 %) і 14,0 % осіб узагалі вагалися з відповіддю на таке запитання (2002 р. – 17,8 %, 2004 р. – 16,5 %, 2005 р. – 17,1 %, 2006 р. – 14,6 %, 2008 р. – 13,7 %, 2010 р. – 13,8 %) [3, с. 9; 11, с. 484; 12, с. 33]. Отже, моніторинг соціальної ситуації в Україні доводить, що при вирішенні питань забезпечення гідних умов для праці значна частина населення покладається на державу.

Деякі науковці намагаються знайти компромісне рішення між посиленням державної участі у розв'язанні суспільно значимих проблем та вимогами ринкового «невтручання». Зокрема, Н. Нижник пропонує змінити вектор політики з позиції невтручання держави в економіку на програму, за якою держава візьме на себе роль із визначення правил для її розвитку, як це відбувається у розвинутих країнах світу, зокрема США, Швеції та Німеччині. При цьому держава має відігравати координуючу роль у створенні державних та приватних установ, що забезпечуватимуть функціонування ринкової економіки [8, с. 28]. Така постановка питання потребує формування положень, суть яких полягає у необхідності розв'язання цієї проблеми з акцентом на роль держави в управлінні суспільним розвитком. При цьому не лише як координатора, а й рівноправного партнера суспільства.

За таких умов постає питання щодо розробки економічної стратегії та тактики розвитку. Однак в умовах, коли роль держави намагаються звести до стороннього спостерігача за економічними процесами, покладаючи сподівання здебільшого на саморегулюючий механізм ринкових відносин, визначитися і знайти компромісне рішення з цього питання державі та суспільству буде не так просто. Доводиться також констатувати, що ігнорування пропозицій мешканців населених пунктів щодо економічної стратегії та тактики розвитку створює прецеденти для невдоволення на місцях державою політикою і економічними реформами, які намагаються застосувати без врахування думки суспільства. Намагання використати громадські організації як виразників інтересів усього суспільства та спроби перевести цей процес у площину постійного та безпредметного діалогу за відсутності вектору розвитку не дає позитивного ефекту і не сприяє налагодженню тісних взаємовідносин між суб'єктом та об'єктом державного управління.

Необхідно також акцентувати увагу на тому, що скільки б не вели мову про вільний ринок, без планування у сфері економіки належне функціонування держави та цивілізованій розвиток суспільства можна поставити під сумнів. Світова економічна криза є наслідком послаблення планової економіки з наданням пріоритету ринковій економіці, за якою не враховується загальний принцип існування суспільства, а лише враховується індивідуальний інтерес окремих осіб. Ситуація в деяких європейських країнах, де внаслідок відсутності планових підходів до економічного розвитку сотні тисяч громадян залишилися без роботи, є достатнім аргументом на користь такого твердження.

Протягом двох десятиріччів методом спроб і помилок в Україні намагаються обрати найбільш оптимальний варіант регулювання економіки, за допомогою якого очікується покращити ситуацію у цій сфері, що відповідним чином має позначитися і на стабілізації у суспільстві. Стосовно пошуку шляхів для вирішення цього питання існують різні підходи науковців та практиків. Так, В. Бабкін вважає, що Україна в черговий раз стоїть перед вибором та необхідністю відновлення раціонального співвідношення приватного та публічного, тобто державного і громадського в економічному, політичному та соціальному житті [4, с. 54]. О. Тодика дотримується точки зору, що така ситуація притаманна усім перехідним етапам розвитку держави та суспільства, але особливо це проявляється у період становлення ринкових відносин, де має місце обвальна поляризація населення щодо матеріальних доходів порівняно з країнами розвинутої демократії. Зрозуміло, що це не сприяє злагоді у суспільстві, створенню ефективного механізму народовладдя, а тому у перехідний період відбувається тимчасове послаблення політичних і соціальних основ, що пов'язано з переоцінкою соціально-політичних цінностей значною частиною населення [10, с. 315]. Наскільки ще розтягнеться цей перехідний період і чи виправданий він для значної частини населення України – питання не риторичне. Суспільство

втомилася від переоцінки соціально-політичних цінностей, але остаточно так і не визначилося з основними пріоритетами у сфері економіки, взаємовідносинах із державою в управлінні, механізмом формування громадянського суспільства.

Метою цієї публікації є пошук нових підходів до управління.

Виклад основного матеріалу. Формування громадянського суспільства відбудеться внаслідок усвідомлення суспільством своєї ролі у державному управлінні на паритетних засадах із державою. Цей процес прямо залежить від застосування такої форми власності, що дозволить максимально зблизити суб'єкт та об'єкт державного управління. Завдяки використанню лише приватної форми власності можна на певний період забезпечити взаємовідносини між людиною і людиною, між людиною і державою, але для взаємовідносин держави та суспільства має бути застосована зовсім інша форма власності. Можна навіть припустити, що на перших етапах, в окремих населених пунктах України, приватний сектор забезпечить належний рівень надання управлінських послуг. Насамперед, це стосується сіл, селищ та міст, де розташовані потужні промислові підприємства, або прилеглі до населених пунктів території, де є природні ресурси. Водночас, необхідно враховувати наявність загальнодержавної проблеми, суть якої полягає у забезпеченні належного рівня життєзабезпечення в інших населених пунктах, де в силу певних причин і не завжди об'єктивних обставин, відсутні такі умови. Мова йде, у тому числі, про безвідповідальне ставлення деяких посадових осіб органів місцевого самоврядування до майна комунальної власності, яке, в силу необ'єктивних причин, було втрачено для громади через необґрунтовану приватизацію та відчуження. При цьому посадові особи місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування навіть не намагаються призупинити цей процес, а, навпаки, максимально сприяють приватним структурам у реалізації планів, суть яких полягає у позбавленні територіальних громад матеріальної основи – майна як державної, так і комунальної форми власності.

У зв'язку з цим виникають цілком логічні запитання. Якщо в Україні приватизовано та відчужено більшість об'єктів державної та комунальної власності, то за рахунок чого передбачається забезпечувати життєдіяльність територіальних громад, а також утримувати відповідні структури державного управління та органи місцевого самоврядування? За відсутності змістовних повноважень у сфері відносин власності у чому саме полягатиме призначення та роль органів державного управління для держави та чи взагалі потрібні у такому разі органи місцевого самоврядування суспільству? Водночас виникає ще одне запитання: яка з форм власності дозволить державі та суспільству відчувати себе самостійними і незалежними від приватних управлінських структур, що прагнуть викупити залишки державної та комунальної власності і в такий спосіб повністю взяти під свій контроль економіку України?

За наявності різних форм власності (державної, приватної, комунальної) видається, що феномен спільної власності так і не було до кінця розкрито. Недостатньо також досліджено призначення цієї форми власності в розрізі налагодження тісних управлінських взаємовідносин держави та суспільства в Україні [2, с. 78–79]. Позиція автора статті полягає у необхідності максимального залучення держави та суспільства до вищезгаданих процесів за рахунок використання різних форм власності. Але найбільший ефект може бути отриманий у разі поєднання громадівської та державної власності, що дозволить створити нову форму власності – громадівсько-державну власність – матеріальну основу економічної політики XXI ст. Адже за відсутності матеріальної складової – власності – проведення будь-якої економічної реформи заздалегідь приречено на поразку, а з позиції можливостей реалізації запланованих заходів без урахування цієї складової виглядатиме не більше ніж популізмом на тлі економічної нестабільності [1, с. 102].

На думку Ю. Левенця, сила громадянського суспільства полягає у його економічній автономії відносно держави та владних інституцій. Громадянське суспільство є суб'єктом, дійовою особою політичного процесу, оскільки вимагає встановлення нового типу відносин – не клієнтальних, а партнерських [7, с. 114]. Погоджуючись у цьому питанні з Ю. Левенцем, звернемо увагу на те, що досягнути цього можна лише за умови створення самодостатніх територіальних громад – основи громадянського суспільства в Україні. З позиції управлінського аспекту, без структуризації дійти до такого рівня самій громаді дуже проблематично, але в принципі можливо за певних умов, насамперед, за наявності власності громади. Якщо немає таких можливостей на рівні громад, не може бути й мови про структуроване суспільство. Називати неструктуроване суспільство громадянським – це видавати бажане за дійсне. Проте від того нічого не зміниться у самому суспільстві. При цьому необхідно враховувати, що без спільної участі держави та

суспільства цей процес може розтягнутися на невизначений термін. Цей процес стане набагато результативнішим, якщо буде застосовано нові форми участі громадян в управлінні державними справами та впроваджено нові структури публічного управління – громадівські ради, за допомогою яких держава спільно з територіальними громадами доведе його до логічного завершення. Механізм участі держави та суспільства у зазначеному процесі має бути побудований на принципах партнерських взаємовідносин в економічному, політичному, духовному аспектах, а також розглядатися неодмінною умовою при формуванні нових підходів до управління.

Основним аргументом на користь створення структур публічного управління – громадівських рад – є конституційні вимоги щодо можливостей самостійного управління територіальною громадою майном комунальної власності. Інший аргумент пов'язаний із фактичним розкраданням деякими посадовими особами органів місцевого самоврядування майна територіальних громад. Більшість із них через недосконалість чинного законодавства уникають відповідного покарання, оскільки рішення щодо приватизації та відчуження майна приймаються колективними органами – місцевими радами, без урахування думки мешканців населених пунктів, де розташовано ці об'єкти. Такі дії розвалюють місцеві господарства, лишаячи територіальні громади без об'єктів життєзабезпечення, що у подальшому негативно позначається на якості обслуговування громадян. Немає необхідності наводити численні приклади, адже кожен із нас постійно стикається із цим у повсякденному житті, але запобігти таким негативним явищам одноосібно не в змозі. У зв'язку з цим виникає потреба у структурах публічного управління, здатних надати можливість мешканцям населених пунктів відстоювати свої інтереси на місцевому, регіональному і загальнодержавному рівнях.

Громадівські ради довели свою спроможність виступати активними захисниками інтересів громади. Громадівська рада підпорядкована виключно громаді. Дієвість цієї структури публічного управління оцінює територіальна громада. Громадівська рада обирається (і розпускається у випадку її бездіяльності) на загальних зборах громадян, що є їх виключним правом. Створення громадівських рад на рівні територіальних громад в Україні не слід пов'язувати переважно з необхідністю впорядкування питань майнового характеру. У процесі подальшого розвитку суспільних відносин громадівські ради на практиці доведуть, що вони дійсно є одним із ключових елементів структури управлінських взаємовідносин держави та суспільства в Україні [2, с. 102–104].

Для життєзабезпечення територіальних громад в Україні залишається актуальним питання щодо створення широкої мережі кооперативів, які б об'єднали товаровиробників на рівні декількох сіл, селищ, району, області, держави. Не менш актуальним питанням є створення кооперативних заводів, спільних міжрайонних та міжобласних підприємств. У кожному населеному пункті доцільно відкрити соціальний магазин, у якому була представлена продукція кооперативів і зазначених підприємств: якісних, а головне – натуральних продуктів вітчизняного виробництва за доступними цінами. Стосовно фінансового забезпечення таких структур доречно скористатися вітчизняним та зарубіжним досвідом, про який зазначає О. Іваницька. Мова йде про створення кредитних товариств, кредитних спілок та позичково-ощадних товариств з метою фінансування спільних проєктів. Для належного функціонування системи взаємовідносин держави та суспільства в економічній сфері видається доцільним розглянути питання про необхідність створення спеціального банку – Громадівсько-державного банку, акціонерами якого мають стати держава – 50 % і територіальні громади – 50 %. За пропозиціями відповідних територіальних громад, регіональні відділення цього банку виступатимуть ініціаторами запровадження нових послуг [5, с. 136]. Безумовно, пропозиція щодо надання таких повноважень одній банківській установі викликатиме критику з боку фахівців у сфері фінансових відносин. Однак треба взяти до уваги, що контроль за фінансовим станом цієї установи здійснюватиметься безпосередньо територіальними громадами за відповідною процедурою, що передбачатиме прийняття відповідних рішень за участю уповноважених громадою представників – членів громадівських рад, обраних на загальних зборах відповідної територіальної громади. Видається, що такий підхід стане достатнім аргументом для того, щоб уникнути критики в частині гарантій і безпеки банківської установи.

Стосовно створення регіональних фінансових мереж з метою активізації інвестиційно-інноваційних процесів в Україні, заслуговують на увагу пропозиції заступника директора Інституту міжнародних відносин Національного авіаційного університету з наукової роботи І. Іваницької і завідувача кафедри державного управління та місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету І. Лопушинського, які викладено у

публікації «Формування мереж соціального бізнесу». Автори статті провели аналіз деяких теоретичних підходів до підвищення рівня соціальної відповідальності бізнесу і практичних кроків щодо розвитку соціального бізнесу в Україні. На думку дослідників, мережа соціального бізнесу передбачає створення на рівні регіону взаємопов'язаних між собою міні- та мікро-організацій. В основі їх діяльності, зазначають вчені, має бути покладений інформаційний обмін щодо споживацьких потреб та інтересів громади, груп людей і окремих осіб, їх можливостей щодо вироблення товарів і послуг. До цієї мережі мають залучатися фінансові організації: банки, кредитні спілки, страхові компанії, пенсійні фонди, які видаватимуть позики (мікrokредити) під гарантії місцевих органів влади або уповноваженого мережі соціального бізнесу, на якого покладено функції взаємодії з фінансовими інституціями. Держава має ретельно продумати систему пільг і преференцій для фінансових інституцій, які беруть участь в фінансуванні розвитку мереж соціального бізнесу. Держава також має виступати гарантом, контролюючим органом, регулятором відносин. У мережах соціального бізнесу підприємницькі структури долучаються до розв'язання соціальних проблем та розвитку громад. Держава, у свою чергу, стає головним партнером мережі соціального бізнесу [6, с. 215].

У контексті зазначеного виникають такі питання: яким чином та за якою мотивацією передбачається залучити фінансові організації: банки, кредитні спілки, страхові компанії, пенсійні фонди, які видаватимуть позики (мікrokредити) під гарантії місцевих органів влади або уповноваженого мережі соціального бізнесу, на якого покладено функції взаємодії з фінансовими інституціями. Виходячи з цього, наступним питанням є дотримання процедури видачі позик і гарантій, якщо враховувати, що на рівні органів місцевого самоврядування, за відсутності матеріальної основи – власності, інших можливостей, для того, щоб підтвердити фінансову спроможність представницького органу, немає. Також досить непереконливою є аргументація щодо можливостей залучення підприємницьких структур до розв'язання соціальних проблем і розвитку громад. І зовсім незрозуміло, за якими критеріями відбуватиметься оцінка відповідальності бізнесу і здійснення практичних кроків щодо розвитку соціального бізнесу в Україні. Безумовно, можна погодитися з О. Іваницькою і І. Лопушинським у тому, що моніторинг та оцінка роботи органів влади в мережах соціального бізнесу повинна базуватися на реальних фактах зменшення бідності та зростання підприємницької активності за ініціативи самої громади. Однак виникає питання, яким чином це звести до логічного вирішення, якщо ініціативність на рівні громад, за відсутності структуризації, є досить низькою. Перекласти ці питання на неконсолідоване суспільство або знову-таки на органи місцевого самоврядування не є оптимальним рішенням, а лише констатацією відсутності структуризації на рівні громад в державі. Відповідно, без участі громади у цих процесах, можна поставити під сумнів прийняття таких рішень, а також їх реалізацію без фінансової підтримки з боку уряду.

Треба погодитися з науковцями, що оцінка рівня довіри до уряду визначається переважно проведенням соціологічних опитувань, які не розкривають реальну ситуацію на місцях. Вчені справедливо акцентують увагу на тому, що фактично не проводяться опитування на предмет того, як змінилося б ставлення до уряду, якщо державні органи сприяли розгортанню бізнесу в тій чи іншій сфері. О. Іваницька і І. Лопушинський вважають, що за три роки, які залишилося до 2015 року, система державного управління має пристосуватися до нового покоління працівників і споживачів, їх нового мислення, вимог і бажань, до нових форм розвитку бізнесу, партнерства і кооперації та втілити на практиці нові методи і механізми взаємодії держави та суспільства [6, с. 215–216].

У цілому погоджуючись з такими підходами, слід зазначити, що з часом суспільство остаточно усвідомить таку необхідність, що призведе до переосмислення його місця та ролі у процесі подальшого розвитку держави. Стосовно визначеного реалізації заходів, науковці не враховують досить важливу обставину, що основна проблема, яка перешкоджає суспільному розвитку, пов'язана з тим, що державна і комунальна власність, визначені як матеріально-фінансова основа українського суспільства, поступово зникають, залишаючи громадян зі своїми проблемами наодинці. При цьому на державному рівні та в наукових колах продовжують наполегливо наголошувати, що ринок усе виправить через ефективне застосування приватної власності. Натомість ситуація у центрі та на місцях свідчить про наявність численних проблем, що виникли через нездатність структур державного управління та органів місцевого самоврядування захистити від системної кризи найуразливіші верстви населення. Усе це відбувається на тлі неефективного управління власністю територіальних громад на місцях, що стає також однією з

головних причин недовіри з боку громадян до структур державного управління та органів місцевого самоврядування.

Ситуація з комунальною власністю територіальних громад настільки ускладнена, що через певний проміжок часу можна буде констатувати – такої форми власності в Україні просто не існує. Навіть якщо і лишатимуться окремі об'єкти комунальної власності, то, через відсутність механізму належного фінансового утримання, вони не становитимуть інтересу для громади. Питання щодо подальшої долі комунальної власності вже навіть не є дискусійним, а радше таким, що перейшло у площину негативно-практичної реалізації. Усе це відбувається за відсутності контролю з боку жителів територіальних громад, які без створення структур публічного управління власними силами не здатні захистити майно комунальної власності від невиннованої приватизації та відчуження. Для виправлення такої ситуації потрібні більш активні дії, і в цьому напрямі одними з перших мають стати заходи, спрямовані, передусім, на збереження майна громади.

Однак державна політика переважно націлена на приватизацію державної та комунальної власності. Поряд з цим у силу певних обставин приватний власник може не витримати конкуренції та розпродати об'єкти цільового призначення, а мешканці відповідної територіальної громади залишаться без засобів життєзабезпечення. Йдеться, насамперед, про об'єкти житлово-комунального господарства. Натомість на державному рівні не передбачається відповідних заходів щодо відновлення об'єктів життєзабезпечення за рахунок державного бюджету, а прорахунки у цій сфері чиновники намагаються перекласти на ринок, який, за задумами теоретиків «нової хвилі» масової приватизації, має вивести державу з економічної кризи. Такий підхід до загальнодержавної проблеми – як з економічної, так і з політичної точок зору – є помилковим і жодним чином не сприятиме налагодженню тісних взаємовідносин між суб'єктом та об'єктом державного управління. Навпаки, існуюче ставлення до наявних проблем у сфері відносин власності призводить до виникнення проблем системних, які важко розв'язати за відсутності реальних засобів впливу на цей процес у держави та суспільства.

Висновки. Після фактичного знищення комунальної власності на місцевому та регіональному рівнях, реальним напрямом формування власності громади є її створення за рахунок внесків та майна мешканців населених пунктів. Іншим напрямом може стати створення громадівської власності за рахунок державної власності, що стане важливим кроком на шляху до консолідації суспільства та новим етапом розвитку суспільних відносин. Цей важливий крок з боку держави дозволить пришвидшити перехід до громадівсько-державного управління, за яким логічно почнеться наступний етап – налагодження тісних управлінських взаємовідносин держави та суспільства в Україні. Цей процес передбачає застосування нових структур публічного управління, за допомогою яких здійснюватимуться організаційні заходи для залучення громадян до управління власністю громади та вирішення інших питань життєдіяльності у контексті майбутнього розвитку на засадах поєднання державного та громадівського управління. Наскільки виправданим є цей крок з точки зору перспектив подальшого розвитку української держави та становлення громадянського суспільства, безумовно, доведе лише практика впровадження цього елемента в систему взаємовідносин держави та суспільства в управлінні. При цьому можна з упевненістю зазначити, що на тлі фактичного знищення матеріальної основи держави – державної власності та матеріальної основи територіальних громад – комунальної власності, не виникає жодних сумнівів, що налагодження тісних управлінських взаємовідносин держави та суспільства в Україні відбудеться із застосуванням запропонованих новацій.

Перспективи подальших досліджень. Важливо створити належні умови для практичного застосування новацій у сфері взаємовідносин держави та суспільства в управлінні. У зв'язку з цим викликає необхідність розв'язання проблем у сфері фінансового забезпечення та розвитку структур публічного управління. Потребує більш чіткого пояснення, якими конкретними заходами можна забезпечити належне функціонування системи взаємовідносин держави та суспільства в управлінні. Відповіді на ці питання мають стати основою для розробки стратегії подальшого розвитку держави та суспільства в Україні.

Список використаних джерел:

1. Алексеев В. М. Взаємовідносини держави та суспільства в Україні: управлінський аспект : монографія / В. М. Алексеев. – Чернівці : Технодрук, 2010. – 524 с.
2. Алексеев В. М. Суспільство та держава: управлінські взаємовідносини : монографія / В. М. Алексеев. – Чернівці : Технодрук, 2012. – 344 с.

3. Головаха Є. Українське суспільство 1992–2008: соціологічний моніторинг / Головаха Є., Паніна Н. – Київ, 2008. – 85 с.
4. Громадянське суспільство і держава в Україні: проблеми взаємодії. Матеріали методологічного семінару / Відп. ред. : В. В. Цветков, І. О. Кресіна; упорядник Є. В. Перегуда. – К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. – 84 с.
5. Іваницька О. М. Регіональні аспекти діяльності комерційних банків в Україні / О. М. Іваницька ; за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева // Збірник наукових праць Української Академії державного управління при Президентові України. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – Вип. 2. – С. 130–137.
6. Іваницька О. М. Формування мереж соціального бізнесу / О. М. Іваницька, І. П. Лопушинський // Аналітика і влада: журн. експерт.-аналіт. матеріалів і наук. пр. Ін-ту пробл. держ. упр. та місц. самоврядування Нац. Акад. держ. упр. при Президентові України. – К. : НАДУ, 2012. – № 6. – С. 211–216.
7. Левенець Ю. А. Держава у просторі громадянського суспільства / Ю. А. Левенець. – К. : Освітня книга, 2006. – 272 с.
8. Нижник Н. Проблеми сьогодення державного управління в Україні / Н. Нижник // Актуальні проблеми державного управління на новому етапі державотворення: Матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, присвяченої 10-річчю Академії, Київ, 31 трав. 2005 р. : у 2 т. / За заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – Т. 1. – С. 23–29.
9. Правові системи сучасності. Глобалізація. Демократизм. Розвиток. / В. С. Журавський, О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, Н. М. Оніщенко ; за заг. ред. В. С. Журавського. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 296 с.
10. Тодика О. Ю. Народовладдя на трансформаційному етапі розвитку держави і суспільства : монографія / О. Ю. Тодика ; за ред. О. В. Петришина. – Х. : Право, 2007. – 480 с.
11. Українське суспільство 1992–2010. Соціологічний моніторинг / За ред. д-ра екон. наук В. Ворони, д-ра соц. наук М. Шульги. – К. : Інститут соціології НАН України, 2010. – 636 с.
12. Українське суспільство 1994–2004. Моніторинг соціальних змін. – К. : 2004. – 705 с.

** Алексєєв Валерій Марленович – доктор наук з державного управління.*